

Párbeszéd a hatalommal? Párbeszéd magyarok között!

szabadegyetemi kerekasztalunk témája: Párbeszéd az autonómiáért. Rögtön az elején hadd emlékeztessenek arra, hogy tavaly ilyenkor, amikor elkészöntünk egymástól, ugyanitt, Markó Béla elnök úrral az akkor elkezdődött párbeszéd folytatásában állapodtunk meg. Nem rajtam és nem az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsn múlott, hogy a folytatásra nem került sor. Egy üresen eltelt esztendő után remélni merem, hogy ez alkalommal végre megtörik a jég, és erdélyi magyarságunk, illetve közösségi önrendelkezésének a megvalósítása érdekében végre beindul a tényleges és érdemi párbeszéd. Én magam legalábbis, hosszú vívódás után, az ügy iránt szükséges alázattal, a sokszori visszautasítás ellenére, végül is ezért vállalkoztam az RMDSZ elnökével való újbóli találkozásra.

A PÁRBESZÉD KÖZEGE ÉS SZEREPLŐI

Másfél évtizeddel Nicolae Ceaușescu és a román nacionál-kommunista diktatúra bukása után meglepődéssel tapasztalhatjuk az egykori többségi-kisebbségi, nemzetiségi viszonyok újratermelődését. Az elnyomó hatalom viszonylatában hajdan „megbízható” és „megbízhatatlan”, lojális és ellenséges, „jó” és „rossz” magyarokról beszélhettünk – ahhoz hasonlóan, ahogyan a Kommunista Párt az egész országlakosságot párttagokra és párton kívüliekre, „elvtársakra”, valamint „osztály-ellenségekre”, „haladókra” és „reakciósvokra” osztotta. Ez az osztályozási mód kimondatlanul manapság is tovább él a posztkommunista társadalomban, nemegyszer pedig egyenesen a társadalmi „árokásás” formáját ölti.

Ebben a viszonylatban válik érthetővé példának okáért az, hogy a román hatalom – és hozzá hasonlóan a magyarországi MSZP-és kormány – egyedül és kizárólag az RMDSZ-t fogadja el az erdélyi magyarság legitim képviselőjének, sőt, koalíciós partnerének és szövetségesének, miközben a Magyar Polgári Szövetségnek még a törvényes bejegyeztetését is erővel megakadályozza, sőt zaklatásnak és bűnüldözési eljárásnak teszi ki az RMDSZ ellenzékét. Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsnak és a Székely Nemzeti Tanácsnak ugyanez jut osztályrészül.

Az RMDSZ-nek kijáró, egypártrendszeri időkre emlékeztető, kivételező bánásmód az RKP egyeduralmát idézi. Ehhez hasonlóan az RMDSZ ifjúsági szerveze-

Elhangzott a XVII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban, Tusnádfürdőn 2006. július 21-én.

tének, a MIÉRT-nek a favorizálása az RKP KISZ-szervezetét juttatja eszünkbe. Az RMDSZ-ből kitzasztott Magyar Ifjúsági Tanácsnak vele szemben csak a lesajnálás jut osztályrészül, miközben a MIÉRT-et az RMDSZ és a román kormányzat kegyeivel és bőséges anyagi juttatásaival halmozza el.

Személyi vonatkozásban ugyanez érvényes. Markó Béla miniszterelnök-helyettes a román kormányban. Verestóy Attila szenátor a korrupt Románia egyik leggazdagabb embere. Frunda György olyannyira „jó magyar”, hogy ismételten az államelnök jelöltségig vitte fel az Isten a dolgát. Röviden: a neptuni paktumpolitika jelesei valamennyien ott melegszenek „Ábrahám kebelében”. Epigonjaik és klienseik pedig az „eredeti” román demokrácia minden szintjén ott sürgölődnek az „egyiptomi húsos fazekak” körül. Velük szemben viszont ott árválkodnak az „osztályellenség”-számba vett „nacionalisták” és „szélsőségesek”, a román politikai gyűlöletbeszéd mindenkori céltáblái, azok, akiket az állami hatóságok is nemegyszer megvádoltak, zaklattak, előállítottak és meghurcoltak. Miben és mennyien jobb magyar Markó Béla, mint Csapó József, az SZNT elnöke; Verestóy Attila, mint Szász Jenő, az MPSZ elnöke; Borbély László, mint Szilágyi Zsolt, az EMNT alelnöke; Frunda György, mint Kincses Előd, volt RMDSZ-elnökjelölt; Tokay György, mint Borbély Imre, az MVSZ alelnöke vagy Nagy László rektor-helyettes, mint Bodó Barna BKB-elnök és Hantz Péter EMNT-alelnök?!

Kétségeink és kérdéseink azonban nem korlátozhatók a többségi-kisebbségi hatalmi viszonylatokra. Az RMDSZ egyik egykori alapítójaként és volt tiszteletbeli elnökeként saját tapasztalatból is tudom, hogy a bemutatott hatalmi megosztás miként képződött le a belső magyar viszonyokra, hogy a posztkommunista „árokásás” hogyan terjedt ki magyar kistársadalmunkra. A neptuni csoport tagjai a hatalmi kiválasztás elvét kiváló tanítványként sajátították el, és ültették át saját közösségükbe. A képlet egyszerű: aki nem felel meg az elnyomó hatalomnak, az az RMDSZ-ben sem megfelelő. Aki nem volt jó Iliescunak vagy Năstăsénak, attól rendre az RMDSZ urai is rövid úton szabadultak. Aki ellen a román apparátus keresztes hadjáratot indított, azt érzékeny politikai lakájöszttönnel a „magyar párt” is előbb-utóbb kitzisztogatta soraiból.

Különösképpen – és értelemszerűen – ez a hatalomelvű magatartás uralkodott el az RMDSZ „Központi Bizottságként” működő vezérkarán (lásd: Operatív Tanács), a szervezet 1996-ban történt kormányba lépése után. A kormányzó hatalom részeseként az elnyomott kisebbség „élcsapata” abba a tudathasadásos helyzetbe taszította magát, hogy egyszerre lett volna köteles saját közösségét és annak elnyomóit kiszolgálni. Nemzeti közképviseletnek álcázott komprádori szerepkörbe sodródott, melyben a hatalmi érdek elvtelen kiszolgálását és ebből fakadó korrupt politikai hasznát a pártnömenklatúra a magyarok javára kijárt részjogokkal és engedményekkel igyekezett és igyekszik kiegyensúlyozni.

Ebben a felemás helyzetben többé vagy kevésbé maga az RMDSZ is – az elnyomó – hatalom módjára viselkedik. Saját ellenzékével éppen úgy bánik vagy bánik el, mint – általában – a többség a kisebbséggel. És hogyha elmondható – márpedig elmondható –, hogy az erkölcstelenségnek és az elnyomásnak nincs

nemzeti identitása, úgy elmondható az is, hogy ebben az értelemben a kormányon levő „magyar párt” csak árnyalatokban különbözik többségi koalíciós partnereitől, amúgy pedig maga is a román hatalom magyar szárnyaként viselkedik.

Ennek megfelelően: hogyha a többségi pártok nem tárgyalnak az EMNT-vel, az SZNT-vel vagy az MPSZ-szel – egy az egyben ugyanez mondható el RMDSZ-ről is. És hogyha Traian Băsescu elnök válasz nélkül hagyja kisebbségi megkereséseinket – „sajátos román demokráciánkban” miért ne tehetné ugyanezt Markó Béla miniszterelnök-helyettes

Az RMDSZ-nek ez a hatalmi típusú alapmagatartása különösképpen szembeötölő a „párton kívüli” autonómisták iránti viszonyulásában. Az EMNT és az SZNT tevékenysége valóságos nemzetbiztonsági kockázatot jelent a román államnemzet képviselői szemében. Az SZNT viselt dolgait annak idején még a Legfelső Védelmi Tanács is napirendjére tűzte. Hasonló vehemenciával ítélte el a Székelyföld területi autonómiájára vonatkozó törvénykezdeményezést maga az RMDSZ. Az SZNT aktivistái elleni hatósági fellépésekkel párhuzamosan zajlott ellenük az RMDSZ lejárató propagandája.

Az erdélyi autonómia mellett következetesen kiálló MPSZ-t szintén egyként sújtja a többségi és az RMDSZ-párti hatalmi önkény. Egymással vállvetve sikerült megakadályozniuk politikai ellenlábasuk törvényes bejegyeztetését – még a nemzetközi demokratikus fórumok elmarasztalását is kiváltva ezzel. De a többi, RMDSZ-en kívüli szervezetnek sem jobb a helyzete. A Szövetség az előbbiekkal együtt a MIT-ben, az EMI-ben és társaikban is csak amolyan „egységbontó” erőket lát, amelyek ellen pártos kizárólagossággal kell megvédenie a „szent és sérthetetlen” pártegységet. Hatalmi egyoldalúságukban Markó Bélának még az RMDSZ-alapszabályzat által előírt ún. belső demokratikus választásokat is képesek voltak önkényesen szabotálni.

Az RMDSZ totalitárius hatalmi politikájának a legkirívóbb és legvisszataszítóbb megnyilvánulása: az erdélyi magyarság közpénzei felett gyakorolt monopólium. Pártos egyeduralma fenntartásának tulajdonképpen ez a legfőbb eszköze. A román kormánytól nyert kisebbségi (1) és pártpénzek (2), valamint a magyar kormány határon túli támogatási alapjaiból nyert pénzeszközök (3) szinte kizárólagos kezelőjeként az RMDSZ pénzosztó vezérkara Bukarest és Budapest klienseként építi saját klientúráját, hálózza be és teszi gazdasági-politikai szempontból teljesen kiszolgáltatottá az erdélyi magyar kistársadalmat. Kormánybeli pozícióját is kihasználva, az önkormányzatoktól a sajtóig, a civil szervezetektől az oktatási és művelődési életig mindent és mindenkit igyekszik „megvásárolni” – a szembeszegülőket pedig megvonásokkal és restriktiókkal kordában tartani. Személyzeti politikája is ezen alapul: a párthűség elve alapján jutalmaz és büntet, és magyar szervezetként a magyarok között, a magyar polgárok adólejeivel és adóforintjaival visszaélve, ezáltal válik alárendelt eszközévé a többségi – román – hatalmi szelekciónak.

Régi átkos időkét idézve, az RMDSZ ezen pénzosztó favoritizmusa révén történelmi egyházaink életébe is beavatkozik. 1989 előtt csak azok a lelkészek, illetve gyülekezetek részesülhettek a pártállam szűkös anyagi támogatásában, akik, illetve

amelyek – példának okáért – Papp László expüspök kegyeit élvezték. Mutatis mutandis, az utóbbi években egyre gyakrabban fordult elő, hogy az RMDSZ országos és helyi főfunkcionáriusai jóvoltából azok részesültek nagyobb központi juttatásokból, akik „párthűségüket” kellőképpen bizonyították. A nemes „egység” nevében az egyedül üdvözítő pártszervezet egyházainkat is nagy szakértelemmel igyekszik magához kezesíteni.

Mindezekre – a maga diszkrét bájával – az a hatalmi arrogancia teszi fel a koronát, melynek legutóbb a gyergyóditrói székely nemzetgyűlés pártelnöki kigúnyolása alkalomával lehettünk tanúi. Markó Béla keresetlen epével „a múlt paródiájának” nevezte a székely autonómiafórumot, melyen „egyesek mások ostobaságát igyekeztek kiinni egy ezeréves kupából”. Apropos: vajon mit szólnak ehhez az önrendelkezésre felesküdt székely testvéreink? Bizonyára semmit. Legfeljebb bölcsen megállapítják, hogy lám: „a stílus maga az ember”. Ez esetben viszont már többről van szó, éspedig: az RMDSZ stílusáról, hatalmi diskurzusáról, pártfőnökeinek basáskodó modoráról, saját népüket és választóikat semmibe vevő pöffeszkedéséről. „Pártunkról és kormányunkról”, amely mindenkinél mindent jobban tud. Amely még Románia és Európa sorsát is bölcsen intézi, akinek kudarcos politikáját elfeledtetni hivatott sikerpropagandáját sűrű bólogatások közepette nyeli az SZKT, mikor is a vezér rámutat, hogy: „Ditró azért paródia, mert a romániai magyarság, a székelység bízik az RMDSZ politikájában, a párbeszédben, az együttműködésben. Bízik abban, hogy az RMDSZ eredményeket tud felmutatni... az RMDSZ erős, komoly, nem zsarolható párt... az RMDSZ mögött ott van az erő...” (Marosvásárhely, 2006. július 2).

Való igaz: az RMDSZ mögött ott van a rendszerfenntartó központi hatalom pénze és ereje... A mérleg másik serpenyőjében viszont ott van tizenöt éves autonómia-programjának és egyetempolitikájának általános kudarca, a közösségi-egyházi tulajdon-visszaszolgáltatás másfél évtizedes kálváriája, a tanügyi törvény módosításának kétéves, valamint az egyházügyi törvény elfogadásának több mint tízéves elszabotálása, önként feladott külpolitikájának a zsákcúja, nem utolsósorban pedig erdélyi magyarságunk újkori, szinte előzmény nélküli, végzetes pusztulása.

A PÁRBESZÉD MŰFAJA ÉS FELTÉTELEI

Az előbbieken vázolt helyzetkép bemutatása azt a célt szolgálja, hogy reálisan fel tudjuk mérni: az adott körülmények között érdemes-e, lehetséges-e párbeszédet folytatni? Az erdélyi magyar kistársadalom közszereplőinek és a köztük fennálló viszonyoknak a számbavétele sajnos nem túl sok jóval biztat ebben a tekintetben. Másfelől viszont éppen ez az „árkoltan” megosztott helyzet erősítheti meg azon feltett meggyőződésünket, hogy nemzeti közösségünk érdekében elengedhetetlenül szükséges az értelmes párbeszéd. Amennyiben ugyanis nem sikerül közös nevezőre jutnunk, az örökölt és mesterségesen fenntartott „árkok” tovább fognak mélyülni, és ennek következtében közösségi önrendelkezésünk kivívására semmi esélyünk nem marad.

Őszintén szembenézve a kialakult helyzettel, mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy az igazi és érdemi párbeszéd egyik fő követelménye: az egyenjogú-

ságon alapuló partneri viszony. Az RMDSZ kivételezett és egyeduralkodó pozíciója viszont eleve kizárja a párbeszéd lehetőségét. Hatalmi, alárendeltségi viszonyban merő képtelenség dialógust folytatni. A fennálló szervezeti-kapcsolati viszonyok csak arra elégségesek, hogy az uralkodó „magyar párt” rákényszerítse saját akaratát a neki kiszolgáltatott többiekre. Tulajdonképpen ez a fő oka annak, hogy az RMDSZ-szel mind ez ideig még csak elkezdni sem lehetett a belkörü magyar párbeszédet. Aki csak diktálni szeret, azzal aligha lehet őszinte egyetértésre jutni.

Konkrét módon az EMNT és az MPSZ valamennyi eddigi párbeszédkísérlete az RMDSZ hatalmi diktátumán bukott meg. Amikor például 2004 januárjában az EMNT Állandó Bizottsága első ízben indítványozta a két szervezet közötti „magas szintű párbeszédet”, és erre nézve konkrét helyszíneket és időpontokat is javasolt, az RMDSZ hosszú kivárással kitért a kezdeményezés elől, majd két és fél hónap múlva nagy garral meghirdette a „Párbeszéd a jövőért” című konzultációsorozatát. Leszámítva azt, hogy az uralkodó „magyar párt” ezáltal átlátszó módon eltulajdonította eredeti párbeszéd-kezdeményezésünket, ráadásul el is súlytalanította azt, amikor is az egyházak és a civil szervezetek, valamint „a romániai magyarságon belüli minden demokratikus áramlat és csoportosulás” számára az RMDSZ keretei között kínált szűkös lehetőséget a „konzultációra”. A hivatalos RMDSZ politikai taktikázásán a párbeszéd tulajdonképpeni tétje: az autonómia is elsikkadt. Az EMNT előbb még ekképpen fogalmazott: „Úgy ítéljük, hogy a romániai magyarság közös autonómia szolgálatában szót kell értenünk egymással. Ezt várja el tőlünk egész elnyomott magyar nemzeti közösségünk.” Ezzel szemben viszont Markó Béla pártelnök a parlamenti választási program és az ún. cselekvési prioritások kidolgozása céljából hirdette meg nevezett konzultációsorozatát.

Ilyen előzmények és további, többszöri kísérletezés után még az előbbinél is nagyobb ámulatba estünk, amikor Markó Béla pártja, az előbb idézett, általánosságokban mozgó felhívásával ellentétben, a 2004-es őszi országos választások közeledtén „Párbeszéd az autonómiáért” címmel hirdette meg választási programját. Ezáltal tulajdonképpen az EMNT és az autonómia oldalán álló, többi szervezet vitorlájából akarta kifogni a szelet, és okos arculati politikával az autonómia híveinek a szavazatait megszerezni. Őszinte és feltétlen megegyezésre irányuló szándékainkkal visszaélve az RMDSZ pártelnöke odáig elment, hogy 2004. október 26-án velem, az EMNT elnökével is leült tárgyalni Kolozsváron – ez azonban nem volt több merő taktikázásnál. Ugyanabban az időpontban és helyszínen semmiképpen sem volt hajlandó viszont a Magyar Polgári Szövetséggel és annak elnökével, Szász Jenővel szóba állni, akiket egyébként megelőzőleg – hatalmi segítséggel – a választási versenyből is könnyörtelenül diszkrimináltak.

Az elmondottak alapján bizton megállapítható, hogy az RMDSZ „Központi Bizottsága”, saját, jól felfogott nemzeti érdekeinket figyelmen kívül hagyva, adott esetben a „nemzeti egység” szent érzését vagy éppen a nemzeti önrendelkezést manipulatív módon felhasználva, csupán mímeli a párbeszédet, érdemi és tényleges tárgyalásra és megegyezésre azonban mind ez ideig komoly szándékot nem tanúsított. Ennek következtében 2004–2006 között – összesen harmincegy doku-

mentumot tartalmazó iratgyűjteményünk tanúságaképpen – az EMNT nyílt és őszinte párbeszédre irányuló erőfeszítései rendre kudarcot vallottak. Hogyan is történhetett volna ez másképp – tevődik fel a kijózanító kérdés – mindaddig, amíg a Szövetség csak erőből hajlandó politizálni; mindaddig amíg az RMDSZ a párbeszédet összetéveszti a „pártbeszéddelel”, és lehetséges magyar partnerei meggyőzése helyett azok félreállítására vagy éppen megsemmisítésére törekszik?!

A valódi párbeszédnek másik elengedhetetlen előfeltétele a kölcsönös bizalom. A leírt tényállásból kitűnik, hogy erre a bizalomra az RMDSZ szintén nem szolgál reá.

A hajdani Magyar Népi Szövetség történelmi árulására emlékeztető Magyar Demokrata Szövetség neptuni vétetésű paktumpolitikája csak egyik forrása az iránta táplált bizalmatlanságnak. Nemzetpolitikai összefüggésben nem kevésbé súlyos az RMDSZ-nek a posztkommunista magyarországi hatalom igénybevételével folytatott kétarcú játéka. Megbízható forrásból olyan dokumentumoknak kerültünk a birtokába, melyek szerint Markó Béla és csapata – többek között a kémgyanús Szatnári Tibor szövetségi funkcionárius közreműködésével – hazai magyar ellenzéke hiteltelenítésére és ellehetetlenítésére törekszik a magyar főhatalomnál.

Minő bizalmunk lehetne abban, aki a román hatalommal összefogva lép fel a magyar autonomistákkal és a magyar polgári erővel szemben?! Azok iránt, akik inkább szót értenek a többségi román politikai elittel – Iliescuval, Năstaseval és Hrebenciucal –, mint saját nemzettársaikkal?!

Minő bizalmunk lehetne továbbá abban, aki a magyar kormányt is demokratikus nemzeti szervezeteink ellen fordítja és befolyásolja?! Aki saját hatalmának kizárólagosságát Gyurcsány Ferenc miniszterelnök támogatásával igyekszik bebetonozni?!

És bízhatunk-e az autonómia érdekében folytatott párbeszédben azzal, aki a kisebbségi törvénytervezet előterjesztésekor annak politikai és társadalmi közvitáját, a civil szervezetek és az egyházak kifejezett kívánsága ellenére, szándékosan elmulasztotta?!

Az őszinte partneri viszony, valamint a kölcsönös bizalom ilyen nagy mérvű hiánya okkal és joggal támaszt kétséget bennünk az RMDSZ valóságos és érdemi párbeszédre való hajlandósága iránt. Mindazáltal a parancsoló szükség és a nemzeti érdek arra készítetnek, hogy a lehetetlent is megpróbáljuk. Az alulról jövő általános igény, másfelől pedig saját politikájának egyre nyilvánvalóbb kudarcra talán rákényszerítik az RMDSZ-t, nevezetesen Markó Béla szövetségi elnököt arra, hogy eddigi elzárkózó magatartásukat felülvizsgálják, és nemzeti közösségünk érdekében végre vállalkozzanak a párbeszédre – az autonómiáért.

Egyes szerény jelek arra vallanak, hogy az RMDSZ-ben is érik a helyzet a párbeszédre. A Szövetség megújulását sürgető hangok talán ebbe az irányba mutatnak. Mostani és megelőző közös fellépéseink szintén biztatók. Még Frunda Györgynek a belső ellenzék mesterséges létrehozására irányuló, torz ötlete is jót jelenthet ebben az összefüggésben. Markó elnök úr szeptemberre előírányzott „nyitása” pedig ugyancsak óvatos bizakodással tölthet el bennünket.

Az RMDSZ felelős vezetőinek végre ideje volna belátniuk, hogy az RMDSZ-en kívül is „van üdvösség”, és monolitikus egypárti merevségüket feladva, végre tárgyalóasztalhoz kellene ülniük magyar testvéreikkel. Tisztelettel várjuk őket a tavasszal elkezdett autonómia-kerekasztal következő, őszi alkalmára.

Hasonlóképpen azt is javasolom, hogy Markó Béla elnök úr szeptemberben jöjjön velünk brüsszeli jószolgálati utunkra – a közös és egységes nemzeti érdek érvényesítése céljából. Küszöbön áll Románia európai integrációja! Amint Gál Kinga európai parlamenti képviselőasszony is intett erre: lehetőleg ne késsük le „az utolsó vonatot”!

A PÁRBESZÉD TÁRGYA: AZ AUTONÓMIA

Lévén, hogy a párbeszéd az autonómiáról szól, előadásomnak értelemszerűen erre is ki kell térnie. Utoljára, de nem utolsó sorban tehát az erdélyi magyar önrendelkezés ügyének 1989 utáni viszontagságos útját és jelenlegi helyzetét szükséges számba vennünk.

Az erdélyi autonómia legfőbb állomásait felidézve, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy az ügy egészséges fejlődéstörténete helyett inkább annak visszafejlődéséről kell beszélnünk. Az autonómia másfél évtizedes útja egészében a szégyenletes önfeladás útja, amiért első renden a nemzeti közképviselőtünket fokozatosan kiszajátító RMDSZ korrumpálódó politikai elitje tehető felelőssé.

A reális kép kialakítása végett vegyük számba tehát az erdélyi autonómiaügy eltérítésének és kisiklásának fontosabb eseményeit és mozzanatait.

Közvetlenül a Ceaușescu-rezsim bukását követően az erdélyi magyarságban természetes – és minimális – igényként fogalmazódott meg a közösségi önrendelkezés kivívása. Ezzel a frissen berendezkedő román hatalom is számolt. A Ion Iliescu vezette Nemzeti Megmentési Front 1990. január eleji, mértékadó dokumentuma is kifejezetten szól a magyar autonómia kérdéséről. Király Károly NMF-alelnök visszaemlékezése szerint nemzeti önrendelkezésünk ügye ekkor szenvedte első vereségét. Állítása szerint a Front vezérkarának egyik fontos tanácskozáson maga Domokos Géza, NMF-tag, RMDSZ-elnök tagadta meg az autonómiát. A folytatást ismerjük. Alig két-három hónapnak kellett eltelnie addig, hogy a marosvásárhelyi „fekete március” kapcsán Iliescu elnök a magyarok önállósulási törekvéseit „szeparatizmusnak” bélyegezte.

1992 októberében a közösségi önrendelkezés ügye eddigi legnagyobb sikerét érte el – a Kolozsvári Nyilatkozat elfogadásával. Az RMDSZ képviselő-testületének egyöntetű döntését történelmi magasságba emelte a kolozsvári Szent Mihály-templomban megtartott ünnepség, melynek alkalmával frissen megválasztott parlamenti képviselőink és szenátoraink felesküdték a nemzeti önrendelkezésre. A megelőző határozathozatal vitájában és a politikai kulisszák mögött azonban már ekkor felsejlett az autonómia elárultatásának lehetősége.

1993 legelején, az RMDSZ korszakos jelentőségűnek ígérkező, brassói kongresszusán látszólag minden a legjobb úton haladt. A magyar érdek- és közképviselő-

let legmagasabb fóruma megerősítette a Kolozsvári Nyilatkozatot, és politikai programjába iktatta a több szintre előirányzott autonómiaformákat. Az ügy iránt feltétlen elkötelezettséget mutató Markó Béla költő elnökké választása és az újan választott Elnökség személyi összetétele szintén az autonómiapolitika pozícióit látzott megerősíteni.

Az 1992–1994-ben, a Neptunföldön és más bel- és külföldi helyszíneken folytatott titkos tárgyalások lelepleződése nagy erőpróbát jelentett az RMDSZ, illetve az autonómiapolitika számára. Ekkor az önálló erdélyi magyar közképviselő még állotta a sarat, és a Szövetségi Képviselők Tanácsa 1994-es, marosvásárhelyi ülésén meggyőző szavazattöbbséggel ítélte el a posztkommunista román hatalommal illegitim és önfeladó tárgyalásokat folytató szövetségi vezetőket. Ennek ellenére már akkor előre lehetett látni, hogy az autonómiára és annak híveire rossz napok várnak.

A következő években az RMDSZ-ben az autonómiapolitikusok és a paktumpolitikusok közötti, nyílt vagy burkolt ellentét egyre inkább kiéleződött. A brassói autonómia-program és az idevágó kongresszusi határozatok életbe ültetése egyre halasztódott. Markó Béla fokozatosan átigazolt a neptuni oldalra. A háromszintű autonómia statútumai ugyan elkészültek, ennek ellenére azonban talányos módon lekerültek az SZKT napirendjéről, és eltűntek a szervezeti bürokrácia süllyesztőjében.

Az 1996 nyarán Budapesten megrendezett Kárpát-medencei magyar–magyar csúcstalálkozó kezdetben nagy előrelépést ígért a határon túli magyar autonómia-törekvések terén. Meglepő módon az MSZP-és magyar kormány is önrendelkezési ügyünk mellé állott. Az öröm azonban korainak bizonyult. Alig néhány hónap alatt a kormány kihátrált az összmagyar megállapodásból, szeptemberben pedig Temesváron aláírta azt a román–magyar alapszerződést, mely – gyakorlatilag – elárulta az erdélyi magyar önrendelkezés ügyét. Szerény és mímelt átmeneti ellenállást követően a Markó-féle RMDSZ is beállt a román–magyar utókommunista paktum mögé. Ezzel – mondhatni – a romániai magyar autonómia ügyének egy időre végképp befellegzett. Az októberben Pápára összehívott magyar–magyar csonka csúcstalálkozó a kikényszerített helyzetben már semmit sem segíthetett.

Ettől a ponttól kezdődött el az autonómia ügyének a mélyrepülése, illetve az egyre inkább behódoló RMDSZ politikai sodródása. A kegyelemdőfést a Szövetség kormányba belépése jelentette, ami autonómia-programjának a nyilvánvaló feladásával volt egyenértékű. A szervezet megelőző elítélő, hivatalos álláspontjával ellentétben az autonómiaellenes neptuni politikai irányvonal győzedelmeskedett az RMDSZ-ben. Azt csak találgatni, mindazáltal nagy bizonyossággal valószínűsíthető lehet, hogy Markó Béla és Frunda György csapata kormányba lépésükkor kötöttek-e, és milyen titkos paktumot kötöttek a román hatalommal...

Az 1996–2000-es kormányzati ciklus idején az autonómia hívei fórummozgalmat szerveztek az RMDSZ önfeladó politikája ellen, a közösségi önrendelkezés ügyének megmentése vagy legalábbis ébrentartása érdekében. Az Alsócsernátoni Fórumot (1998. szeptember 12.) követően a hatósági zaklatásoknak és az RMDSZ megfélemlítő propagandájának tulajdoníthatóan az alig elkezdődött mozgalom ki-

fulladt. Érmihályfalvi (1998. október 24.), majd nyárádszeredai (1999. február 13.) összejöveteleink már csak a gyér jelenlét miatt sem érthették el céljukat.

A 2000–2004-es kormányzati időszakban az RMDSZ önfeladása, valamint autonómiapolitikájának elárulása az addiginál is nyilvánvalóbb lett. Az utódkommunista kormányzattal szövetségre lépő szervezetünk még a saját – belső – autonómiáját is felszámolta, és totalitárius, antidemokratikus „egységpártként” a többségi elnyomó hatalom szerves részévé vált, aki maga nyomta el és szerelte le a magyar autonómia-törekvéseket. A hatalom busásan meg is hálálta az RMDSZ-nómenklatúra eme szerveilizmusát. Az együttműködésükkel cinkosan hidegre tett közösségi önkormányzat ügye azóta is vörös posztó a többségi románság szemében.

Az autonómia maradék hívei ebben a vert helyzetben szánták el magukat cselekvésre közvetlenül 2003 legelején. Miközben a hatalomtól megittasult Markó-szövetség triumphalista kongresszusát tartotta Szatmárnémetiben, a román és a magyar utódkommunisták masszív jelenlétében – ugyanebben az időpontban, néhány száz méterrel odébb, a református Lános-templomban újabb autonómia-mozgalom bontott zászlót. A kolozsvári, székelyudvarhelyi, sepsiszentgyörgyi és szilágysomlyói autonómiafórumok nyomán még ennek az esztendőnek a végén megalakult a Székely Nemzeti Tanács, majd az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, melyek azóta is egyedüli letéteményesei az 1992-ben Kolozsváron meghirdetett, és 1993-ban Brassóban programba foglalt erdélyi magyar közösségi önrendelkezésnek.

Az RMDSZ legfőbb nemzeti érdekeinket feladó, csúfos vesszőfutasának szánalmas állomásai ebben az időszakban egyfelől a román alkotmány módosítása ügyében szervezett referendum (2003) támogatása, másfelől pedig a Szövetség 2004-es választásokon való szégyenteljes szereplése. A népszavazáson „pártunk és kormányunk” egy olyan alkotmányra adta áldását, mely Európától idegen módon újból megerősítette Románia nemzetállami státusát, ami a legfőbb jogi-politikai akadályt jelenti az autonómia megvalósításának. A legutóbbi választásokon viszont az RMDSZ a román utódkommunisták „utolsó csatlósaként” kompromittálta a rendszerváltozás és az autonómia oldalán álló erdélyi magyarságunkat.

Ezenközben az EMNT és az SZNT a romániai és a magyarországi hatalmi túlerővel szemben szinte teljesen a saját erejére utalva, következetesen tovább folytatta az autonómiáért vívott küzdelmét. Rövid időn belül sikerült a hazai és a nemzetközi politikai élet figyelmének középpontjába állítaniuk a magyar önrendelkezés ügyét. Mindkét autonómiatanács beterjesztette saját törvénykezdeményezését a román parlament elé. Az SZNT nem kevés erkölcsi sikerrel önkormányzati szintű referendumot kezdeményezett Székelyföld területi autonómiájáért. Brüsszeli jószolgálati útjaink révén az Unió szintjén is hatásosan képviseltük erdélyi magyarságunk önkormányzati törekvéseit.

Autonómiamozgalmunk viszonylagos eredményeként könyvelhetjük el azt is, hogy ignoráns politikai irányvonala ellenére az RMDSZ végül is semmiképpen sem tudta letudni vagy megkerülni a közösségi önrendelkezés kérdését. A szervezet ezzel kapcsolatos viszonyulásáról – más összefüggésben – már bőven esett szó az előbbieken. Jelen összefüggésben szorítkozzunk annak a megállapítására, hogy

az autonómia ügye minden körülmény között a romániai magyar közélet és politika egyik legfőbb, mondhatni: sarkalatos kérdése. Ez a körülmény szolgál magyarázatul arra is, hogy az RMDSZ végül is kikínlódta az – olyan, amilyen – kisebbségi törvényt, annak előtte pedig választási programjába is kénytelen volt belefoglalni az autonómiát. Amennyiben a Szövetség végképp nem akarja elveszíteni lába alól a talajt, és – bár pusztá pragmatizmusból – nem akarja saját szavazóit maga ellen fordítani: kénytelen-kelletlen számolnia kell mind az alulról jövő népi igényekkel, mind az autonómiapolitika képviselőivel és közszereplőivel, akik a most szorgalmazott erdélyi magyar párbeszédben és az őszire javasolt autonómia-kerekasztalon előreláthatóan a beszélgetőpartnerei lesznek. Ebből a szempontból bizakodásra adhat okot Markó Béla azon kijelentése, hogy az RMDSZ céljának tekinti mind az erdélyi magyarság kulturális autonómiáját, mind Székelyföld területi autonómiáját. Merjük remélni, hogy az RMDSZ elnökének ezen megnyilatkozása – miként annyiszor – nem marad a szóbeliség szintjén...

Befejezésül, az elmondottak következtetéseképpen hadd állapítsam meg, hogy jelenleg igazából sem párbeszédről, sem autonómiáról nem beszélhetünk. Mérsékelt bizakodással merjük azért remélni, hogy rövidesen létrejön a tényleges és érdemi erdélyi magyar párbeszéd, és ennek eredményeképpen, egymással összefogva, minden erőnket közösségi önrendelkezésünk megvalósítására összpontosíthatjuk. Ennek elérése viszont megköveteli az erdélyi magyar politikai és közélet erkölcsi válságának a leküzdését, a romániai magyar politika teljes felülvizsgálatát. ☒